

Свети Ефрем българин, патриарх Сръбски

† 1399 или 1400 година
Чества се на 15 юни

Прославен с чудеса, книжовна дейност и безукорен живот на благочестие е „българинът по род“ Ефрем, канонизиран много скоро след своето успение и бил широко известен в Сърбия, Черна гора, Косово, Северна Македония и Албания. Днес мощите му се покаят в храма на манастира на Печката патриаршия „Свети Димитър“ в Косово.

Основните житиеписни данни за свети Ефрем са от неговия непосредствен ученик Марко Печки, станал впоследствие епископ.

Свети Ефрем е родом „из областта на българското царство, Тирската страна“. В кратките жития¹ на Светия Синод пише, че вероятно става въпрос за Трънско. Професор Павлов² пък смята, че родното място на свети Ефрем е Търновския край, където той е роден в 1311-1312 г. в семейство на свещеник. Това е времето на цар Михаил Шишман, сръбския крал свети Стефан Милутин и византийския император Андроник Палеолог. Младият Ефрем пожелал да се замонаши и действително е подстриган за монах на 23 годишна възраст, вероятно в някоя от съседните на Търново обители³. Смята се, че негов първоначален наставник е старецът Василий. Впоследствие Ефрем се премества с Хилендарския манастир, където традиционно има силна българска монашеска общност.

Точно в тези години е разцветът на исихаската* ера, православната духовност изживява истински подем, духовните връзки между православните сърби, българи, гърци са изключително силни. Това са цял кръг от

единомишлени приятели, бъдещи и настоящи епископи, духовни чада на знаменития Григорий Синаит, пребиваващ в манастира Парория в Странджа, на границата на България и Византия. Сред тях са свети Теодосий Търновски, патриарх Евтимий Търновски, бъдещият цариградски патриарх Филотей Кокин, преподобни Роман Търновски, свети Сава IV (също българин), бъдещ сръбски патриарх, свети Исая Серски, преводач на „Ареопагически корпус“ – основополагащо за православната мистика съчинение, свети Андроник Тисмански – българин от Прилеп, известен с посланието си до патриарх Евтимий по догматически въпроси. В числото на тези боговдъхновени мъже, повечето просияли в святост и канонизирани, се числи и свети Ефрем – безмълвникът с безукорен живот и щедро добротворство.

Знаем, че когато агаряните нападат Атон, голяма част от монасите напускат своите обители. Така и свети Ефрем, заедно със свой ученик отива във Филипопол (Пловдив), който от 1344-1345 г. е върнат на цар Иван-Александър, благочестивия владетел, приятел на исихаските подвижници, щедър дарител на църкви и манастири.

За кратко свети Ефрем пребивава на един „ибърски“ остров (според някои това е о. Имброс, според други е остров в река Марица; „ибърски“ - „хебърски“, Хебър е Марица). По мнението на проф. Ани Данчева-Василева, в случая се има предвид монашеска обител. Такъв „остров“ сред суетния човешки свят е прочутият Бачковски манастир - „иверски“/„ибърски“ (грузински), основан от грузинци. Тук свети Ефрем е приет като наставник и учител.

След 1346 г., когато се упокоява в Господа свети Григорий Синаит, Ефрем тръгва към сръбските земи. Там Печ се въздига като седалище на обявената с помощта на цар Иван Александър и със съдействието на търновския патриарх Симеон сръбска патриаршия, преодоляла конфликта със Цариградската катедра.

Свети Ефрем е благословен от тогавашния сръбски патриарх Йоаникий, който е българин от Македония. Крал Стефан Душан, който по майка е българин и е женен за българка – сестрата на цар Иван Александър, подкрепя Ефрем, който пребивава в безмълвие в Дечанския манастир.

През 1375 година сръбският княз Лазар го предлага за патриаршеския престол и свети Ефрем отстъпва пред молбите му и става патриарх. Той е изпратен да посредничи в преодоляването на разкола между сърбите и цариградските духовни среди. Преговорите се водят от свети Исая Серски, с участието и помощта на свети Ефрем и завършват благополучно.

Подобно на патриарх Евтимий, и патриарх Ефрем се бори срещу еретиците. Той също развива богата книжовна дейност – редактира последните

глави от втора част на историческото съчинение „Продължителите на архиепископ Данило“.

Вече в преклонна възраст, близо 70 годишен, патриарх Ефрем моли княза и народа да свалят от него патриаршеското бреме, за да се оттегли на безмълвие. На събор е посочен за наследник на Печката катедра патриарх Спиридон. Свети Ефрем се оттегля в манастира „Свети Арх. Михаил“, където прекарва в пост, молитва и подвизи 9 години.

На 15 юни 1389 г. княз Лазар е убит в битката при Косово поле, а сред всеобщия погром и отчаяние е невъзможно да се свика нов събор. Тогава свети Ефрем е помолен отново да заеме патриаршеската катедра и той дава съгласие (в онези години в Косово е имало многобройно българско население).

След уталожване на най-тревожните и скръбни години, отново е свикан събор, избран е Даниил за патриарх, а свети Ефрем най-сетне се оттегля на най-жадуваното безмълвие, този път в Ждрелото (р. Ерма), където се упокоява в Господа на 15 юни 1339/1340 г. През 1406 г., след 41 години като монах и 24 години като архиерей, свети Ефрем е канонизиран от Сръбската църква.

У нас свети Ефрем е почти неизвестен. Днес Сръбската църква също рядко си спомня за патриарха – светец, по род българин, приятеля на крал Стефан Душан и на княз Лазар (датата на успението му – 15 юни съвпада с трагичната битка при Косово поле и смъртта на княз Лазар). Не си спомнят за него и в Северна Македония, макар Скопие и други епархии да са били част от Печката патриаршия.

Да почетем исихаста Ефрем, приятел на светии и мъченици, изобличител на ереси, благотворител на бедни и дарител на книжовници, а днес събеседник на ангелите.

Бог да ни вразуми по неговите молитви. Амин!

*исихия – безмълвие; православна мистическа традиция на непрестанна молитва и богосъзерцание, в съгласие с думите на апостол Павел: „Непрестанно се молете“, I Сол. 5:17

Източници:

1.Жития на светиите, СИ, С., 1974, с.271

2.Проф. П. Павлов, „Добрият пастир от Търновската страна“, публикация в <https://trud.bg> от 18.06, 2021 г.

3.пак там

2022 г.